

*Hoe Jason Creusa troude, en[de] hoet Medea vernam ende daer
ter brulocht quam, ende wat zij daer bedreef.* ¹ [138r]

[20]

DE fame van deser brulocht van Jason ende Creusa was ter stont ghespreyt doer al tlant van Chorinten.² De coninck woude hopen³ hof houden ende sende sijn boden doer al zyn landen ende in andere landen mede [om te]⁴ vergaderen de heeren, zyn vrinden ende maghen, ende oec om guldin lakenen ende zijden, die tot der brulocht van noode waeren.⁵

Om altijd te volghen de rechte narracij van onser materij,⁶ gheduerende al dus dese belofte tusschen Jason ende Creusa, Medea, die niet up en hielt nacht noch dach van haer vrint Jason [138v] te soucken, als gheseit is, [dwaelde]⁷ soe langhe tot dat zij quam in de heerlicheit van Chorinthen ende was in upsette dat zij dat besien wilde eer zij uuyt den lande ghing, of zij eenighe mare van Jason bewaeren⁸ mocht.⁹ Als zij dus ghing, vant zij in haer weghe een zeer scoen

1. [Gr 139v] [P 18] *Comment Iason espousa la royne mirro doliferne Comment Il fu guettie en vng bois et assaili par .xii. cheualiers olifernois ainsi quil sen vouloit aler a troies Et comment par sa vaillance Il les mist a mort et a desconfiture. Et comment medee sceut que Iason deuoit espouser la belle creusa fille de roy. — de titel in de druk is gecontamineerd met de titel van het volgende hoofdstuk — hs. Gruuthuse, fol. 139v: Comment medee sceut que iason deuoit espouser la belle creusa fille de Roy. Et comment par ses enchantemens elle fist morir a douleur creusa et avec le filz iason dautres*

2. [Gr 139v] [P 18.1] **LA** renommee de ces nopces de Iason et de la belle creusa fu tantost espandue par tout le royaulme de corinte /

3. hopen: open — open hof houden: open huis houden

4. Ontbreekt in hs.

5. Le roy conclud quil en feroit feste sollempnelle et enuoya ses messaiges en plusieurs et diuersses contrees pour assembler les princes dicelles contrees ses amis et pour trouuer draps dor et de soye et autres somptueuses besongnes /

6. de rechte narracij van onser materij: de rode draad van ons verhaal

7. Hs.: quam

8. bewaeren: horen

9. Pour tousiours ensuiuir [114r] la vraie narracion de nostre matere durant les fiancailles de Iason et de creusa / Medee qui ne finoit nuit et Iour de querir son amy Iason comme dit est erra tellement quelle vint es metes de corinte et bien conclud en elle mesmes quelle yroit en corinthe /

De fant van deser brulorht van iason en
 reusa was ter stont ghespreyt doer al
 tlant vā thornen de coninc vourde hope hof
 houden ende sende sin boden doer al sin lande
 En in andere landen mede vergaderē de hēre
 sin vrienden en maghen En oer om gulden la
 kēne ende zuden die tot der brulorht vā noode
 waeren Om alre te volghen de verhte narren
 vā onser maten gheduerende al dus dese belof
 te fusthen iason ende reusa medea die myt
 vp en hiele nacht noch darh vā haer brint iason

bat ir iason
 ter stont
 is de br
 bracht
 oue lide
 iason
 sin den
 felicit
 mēte de
 e hēre
 in zere
 e of hē
 de of din
 e vā hē
 usende
 den ende
 iason
 de duo
 vourht
 branden
 e sin ro
 lūghen
 ghedue
 vā noode
 e ghes
 iten
 t medea
 am iason

fontayne, daer veel ghebueren¹ ontrent zaten om de vercoelinghe van deser fontayne, die, als zij de vrouwe mit haer twee joncfrouwen sa[ghen]² comen ter fontaynen waerts, waeren zij zeer verwondert waen die drie scone vrouwen quamen.³ Hoe het was, zij vraechden haer waer zij ghinghen.⁴

“Waer om vraecht ghij [dat]?”⁵ seyde Medea.⁶

“Daer om,”⁷ seyden zij, “scoen joncfrouwe, wij willen wesen in de stat van Chorinten.⁸ Ende ist dat ghij daer gaet en[de] u onse gheselschap ghelieft, wij willen u zeer ghaerne gheselschap houden.”⁹

“Mijn vrinden,” seyde Medea, “mijn meeninghe is te gaen in de voernoemde stat, ende ons ghelieft zeer wel tgheselschap van u, ende wij sijns zeer blijde.”¹⁰

M Edea ende de joncfrouwen mit den ghebueren stelden hem te weghe, nae Chorinten toe gaende.¹¹ Dus een van de ghebueren wart ziende upt kint, dat een van desen joncfrouwen drouch, ende als hijt wel besien had, seyde hij over luyd aldus: “Och, oft den goden liefde da[t]¹² onse vrouwe Creusa hebben mochte van morghen in

1. ghebueren: landarbeiders

2. Hs.: sach — **Bellaert [1485]**, fol. i8vb: *sagen*

3. Et comme elle y alloit en son chemin trouua vne moult belle fontaine / alentour dicelle auoit plusieurs laboureurs qui a celle soursse se rafreschissoient. Quant Ilz apperceurent la dame et ses deux damoiselles venir a la fontaine Certes Ilz furent moult esbahis de veoir trois si belles femmes /

4. Toutefois Ilz leur demanderent ou elles aloient /

5. Ontbreekt in hs. — **Bellaert [1485]**, fol. i8vb: *dat*

6. pourquoi le demandez vous dist medee /

7. Daer om: Omdat

8. pour ce belle dame respondi lun diceulx laboureurs que nous voulons estre en la cite de corinte

9. et que se vous y allez et nostre compaignie vous plaist / nous vous tendrons bien volentiers compaignie /

10. **¶** Mon amy respondy medee sachiez que nostre Intencion est de aller en la cite que vous dittes / Et si nous plaist tresbien vostre compaignie.

11. **[Gr 140r]** **A** Tant la noble dame / damoiselles et Iceulx laboureurs se mirent au chemin /

12. Hs.: Och oft den goden liefden Och oft den goden liefde dan (dittografie) — **Bellaert [1485]**, fol. k1ra: Och oft den goden liefde dat

te fouclen als ghesit is quam soe langhe tot dat zyn
quam in de veeclicheit van rhornthien En was in
vpsette dat zyn dat besien wilde eer zyn met den lande
ghing of zyn teinghe mare vā iason belbaet morht
Als zyn dus ghing vā zyn in haer vbeeghe een zee soe
fontayne daer veel ghebuerē ontent zate om de vee/
roclinghe vā deser fontayne die als zyn de vrouwe
mit haer vbeē ionck sach come ter fontayne waer
waer zyn zee veevondert waer die die sone
vrouwe quam hoe het was zyn vbraet den haer
waer zyn ghinghe waer om vbraet ghyn seyde me/
dea daer om seyden zyn sone ionck vyn vullen wa/
sen in de stat vā rhornthie Ende is dat ghyn daer
gatt en v onse gheselstrap gheleest vā vullen
v zee ghaerū gheselstrap houden Min vrinde
seyde medea Min mee inghe is te gach in de
voetmoede stat en ons gheleest zee vel ons
gheselstrap vā v vā v sime zee blude ~ ~

Medea en de ionck mit den ghebuerē stel
den hem te vbeeghe nae rhornthie toe gat
de dus een vā de ghebuerē waer zyn de vpt
luit dat een vā deser ionck zate vrouwe en
als hūt vel besien had seyde by ouer hūd
aldus Orh oft den goden behesden Orh oft
den goden behesde dan onse vrouwe refusa heb
ben morht vā moghen in v matende een soe
sone zoen als die by haer heer goede vunt
seyde medea vū is dese refusa daer ghyn of
spriet wie zyn is seyde dese goede man Enke/
de ghuse oer met en hebt dus langhe gheleest

.IX. maenden¹ een soe scoenen zoen als dit bij haer heer!”²

“Goede vrint,” seyde Medea, “wie is dese Creusa, daer ghij of spreect?”³

“Wie zij is?”, seyde dese goede man.⁴ “En kende ghijse oec niet en[de] hebt dus langhe gheleeft?”⁵ [139r] Het is de conincs dochter van Chorinthen, ende sal morghen trouwen een den scoensten ridder ende vroemsten daer men nu ter tijt of weet te spreken, want het is de ghene die cortelinghe wan, ic en weet wat scaep mit een guldin velle dat zoe rijck is.⁶ Dus⁷ ist dat wij alle gader gaen besien de feeste ende bringhen mit ons e[lc],⁸ nae dat hij vermach, ter brulocht.”⁹

De costume was doe alzoe dat wanneer een coninck sijn dochter¹⁰ hijlicte, al de ingheseten vanden lande waeren ghehouden e[lc]¹¹ bij sonder haer een present te doen van spijsen, ende de burgheren vander stede ende de coepluyden deden den coninck bijstant mit een zeker somme van ghelde, ende van al andere giften waeren zij van als ontslaghen.¹²

Als Medea verstaen had van den ghebuer dat de ridder die soe scoen

1. van morghen in .IX. maenden: negen maanden vanaf morgen

2. Et en allant lun diceulx print a regarder le petit enfant filz de medee que lune des deux damoiselles portoit entre ses bras / ¶ Et quant Il ot vng petit regarde lenfant Il dist hault et cler en telle maniere / pleust ores a tous noz dieux que madame creusa de demain en neuf mois peust auoir vng aussi beau filz de son seigneur /

3. ¶ Beaulx amis dist lors medee au laboureur qui est celle creusa dont orendroit me parlez /

4. ¶ Qui elle est respondi le bon homme

5. Et comment ne la congnoissez vous point et si auez tant vesqui

6. Car cest la fille du roy de corinthe que vng cheualier le plus beau du monde et le plus vaillant par renommee / ¶ Car cest cellui qui nagaires conquist ne say quel mouton ou veaurre dor que len dist estre tant [114v] noble et tant riche dont demain doit espouser creusa /

7. Dus: Daarom

8. Hs.: ecl

9. Si allons tous ensemble veoir quelle en sera la feste et y portons chascun de noz biens pour les porter a leurs nopces

10. In de brontekst staat: son filz et sa fille (zijn zoon of zijn dochter)

11. Hs.: ecl

12. La coustume de lors estoit telle que quant vng roy marioit son filz et sa fille tous les paysans du royaulme estoient tenus chascun par soy de lui faire vng present de ses viures et les marchans et bourgois des citez lui faisoient aide dune certaine somme peccunielle et de autres biens donner Ilz estoient depportez.

Hiet de conincs dochter vā chornithē en sal morghē
 trouwē een den scoensten ridder ende vroemste daer
 men in ter tūt of wett te spreke want het is de ghe-
 ne die tottelinghe van ir en weet wat staep mit
 een gulden velle dat zoec in die is dus ist dat von
 alle gader galy besien de fēste en bringhē mit ont-
 sel nae dat hū vermach ter brulocht de costume
 was doe alsoe dat waantē een coninc sū dochter
 hūntē al de ingheseten vande lande waerū ghehou-
 den en bē sonder haer een present te doen van
 spūsen En de burgher vāder stede dende derap-
 luyden deden den coninc bēstāt mit een zelue
 sōme vā ghelde Ende vā al andere ghifte waerū
 zū vā als ontslaghē Al medea verstaen had vā
 den ghebuer dat de ridder die soe scoen was en
 die sigulden vles ghehonne had was pēfede zū
 ter stont wel dathet haer heer rāson was die sū
 dardat hē trouwē soude de sone rāsa Om hoelt
 zū zec vā binnē ghestoert want en mit groeter
 rāson beuāghē nochtans zū en and vāde met
 een waer maer zū en pēfede te min met hoet
 was sū ghinghē soe langhē dat zū binnē scoene
 daghe quamē in de stat vā chornithē doe liet zū
 haer gheluyden tot in tpalays in een groete sone
 zale daer men danste en de meeste rāse maere vā
 der waerdt en medea was daer ghetomē in onbe-
 kende habitē Ter stont als medea in de zale was
 begān zū an alle zūde te zūen of zū rāson re-
 mochte comē te zūen soe dat zū hē in mit gude

was ende die tguldin vlies ghewonnen had,¹ peysede zij ter stont wel dat het haer heer Jason was, die sanderdaechs trouwen soude de scone Creusa, om twelc zij zeer van binnen ghestoert wart ende mit groeter jalosien bevanghen.² Nochtans zij en andwoerde niet een woert, maer zij en peynsde te min niet.³

Hoet was, sij ghinghen soe langhen dat zij binnen scoenen daghe⁴ quamen in de stat van Chorinten.⁵ Doe liet zij haer gheleyden tot in tpalays in een groete, scone zale, daer men danste ende de meeste chier maecte van der weerelt, ende Medea was daer ghecomen in onbekende habiten.⁶

Terstont als Medea in de zale was, began zij an alle zijden te ziene of zij Jason ye mochte comen te zien, soe dat zij hem int eynde [139v] vernam, maer zoe haer dochte, zoe was sijn leven⁷ zeer drouvich.⁸ Dus zoe was zijt al seker dat het Jason was, die de scoene Creusa trouwen soude.⁹ Doe began haer hart cleynmoedich te worden en[de] wart zeer heymelic suchtende ende weenende groete tranen, die haer langs haer wanghen¹⁰ neder liepen.¹¹ Ende zij peynsde ende overleyde wat zij best doen soude.¹² Dus int eynde zij ghing tot haer twee

1. Hs.: had was peysede

2. [Gr 140v] [P 18.2] **T**Antost donques que medee entendy ce que le laboureur disoit du cheualier tant beau et tant vaillant qui auoit conquis le noble mouton ou veurre dor elle sapenssa que cestoit son seigneur Iason lequel deuoit lendemain espouser la belle creusa / pourquoy elle fu moult troublee en son couraige et non sans cause /

3. te min niet: daarom niet minder — Toutefois elle ne respondy a Iceulx vng tout seul mot / dont elle ne pensoit pas moins /

4. binnen scoenen daghe: ruim voor het vallen van de avond

5. Et tellement exploitta que de beau Iour elle entra en la cite de corinthe /

6. et se fist conduire Iusques dedens le palais du roy en vne grande et belle salle ou len danssoit a la greigneur leesse du monde / Mais Il vous fault entendre que medee estoit Illec venue en habit dissimule /

7. sijn leven: zijn gelaatsuitdrukking

8. Et Incontinent quelle fu en la salle entree elle se prinst a regarder de toutes pars selle verroit point Jason. Tant regarda apres quelle le apperceut mais a son aduis Il auoit la chiere moult triste /

9. Adont fu medee toute sceure que cestoit Jason qui deuoit espouser la belle creusa /

10. In de brontekst vallen zij op haar mooie borst.

11. Alors lui print le cuer fort a ratendrier tellement que plente de grans souspirs en partirent. Et maintes larmes lui deullerent des yeulx sur la belle poitrine

12. Et en ce faisant elle pensa et contrepensa quil estoit de faire pour le mieulz /

vernem maer zoe haer dorste zoe was sijn leue zett
dionich Dus zoe was zint alscher dat het iason was
die de scoone reusa trouwe soude doe began haer
haer cleyn maedich te worden en wart zeer heymelic
suchtende en beentende groete tranen die haer langa
haer wanghe neder liepe En zyn pynsde en ouer
leyde wat zyn best doen soude dus mit synde zyn ghyng
tot haer altes wonske Ende sende deen die bel on
ten luit was tot iason hem biddende dat hy een
wermich woude come sprack teghens een vrou die
daer stont ende snare verberde

Iason hoorde de heghcete van deser wonske
met dunktende vp medea ghing daerwaer
mit deser wonske die hem leyde voer medea die
haer linc in haer arm had en was een wermich
an deen zinde ghetiede Ter stont als haer iason
belende was hy zeer verbondeit En als medea
hem de reueren ghedaen had en ghegruet mit al
haer goden sende zyn hem aldus helacs myn vater
de heer iason wat heb ghy in meeninghe te doen
ist alsoe als in gheseyt is soe sel di morghe sond
langher toene reusa neme tot een vroue Maer
hoe myn eenich hartelic vint sal ic ghelocent sijn
mit soe danich payment in betalinghe dat ic
lijf bestemde dat niet en waer bet en waer
by in ghebeest als ghy wel woest En dat het
loen dat ghy in gheest van dat ic daer lieft bi
di ghelate heb den roumich myn vader en al
sijn roumich Is dit de verdiente die ic waachte
nae dat ic verbeest heb mit zoe groeten arbeit

joncfrouwen ende sende deen, die wel onteykent¹ was, tot Jason, hem biddende dat hij een weynich woude comen spreken teghens een vrou die daer stont ende sijnre verbeydde.²

J Ason hoorende de begheerte van deser joncfrouwe, niet dinckende up Medea, ghing daerwarts mit deser joncfrouwe, die hem leydde voer Medea, die haer kint in haer arm had ende was een weynich an deen zijde ghetreden.³ Ter stont als haer Jason bekinde, was hij zeer verwondert.⁴ Ende als Medea hem de reverencij ghedaen had ende ghegruet mit al haer goden, seyde zij hem aldus: “Helaes, min waerde heer Jason, wat heb ghij in meenighen te doen?”⁵ Ist alsoe als mi gheseit is, soe seldi morghen sonder langher toeven Creusa nemen tot eenen wive.⁶ Maer hoe, mijn eenich, hartelic vrint, sal ic gheloent sijn mit soedanich payment in betalinghe dat ic u lijf beschermde, dat niet en waer, het en waer bij mi gheweest, als ghij wel weet?⁷ Es dit het loen dat ghij mi gheeft van dat ic doer lieft van dij ghelaten heb den coninck, mijn vader, ende al sijn conincrijck?⁸ Is dit de verdiente die ic wachte, nae dat ic verkeert heb mit zoe groeten arbeit [140r] den coninck, uwen vader, van sijn outheit in den punte

1. wel onteykent: goed vermoemd

2. si retourna vers ses deux damoiselles / Et en enuoya lu[n]e bien desguisee [115r] pardeuers Iason lui requerir quil venist vng petit parler a vne dame qui la estoit.

3. [Gr 141r] **L**Ors le preu Iason non pensant en riens a la belle medee oyant la requeste de la damoiselle se mist a la voie apres elle si la mena Iusques deuant medee qui tenoit son filz entre ses bras et se estoit tiree vng petit a part

4. Mais Incontinent que Iason lapperceut Illec en ce point Il fu tant esbahy que plus ne pouoit

5. Et apres que medee lui ot fait la reuerence en le saluant de tous ses dieux elle lui dist en telle maniere / Helas mon chier seigneur Iason / mais que auez vous Intencion de faire /

6. Est Il ainsi que demain sans plus tarder vous auez promis de prendre a femme creusa comme len ma certiffie

7. Et comment mon seul cordial amy seray le sallairiee dun tel paiement en recompense de la saluacion de vostre vie / dont plus rien nestoit se par mon moien non comme bien le sauez /

8. **¶** Est ce le merite que vous me rendez quant pour vostre amour Iay habandonne le roy mon pere et tout son royaulme /

Den rommelike uwe vader van sin onthet in den pin-
 te van ppp iaczen als ghy wel wel weet hay ia-
 son zeer edel vrom ridder ic weet wel ghy sint dat
 of wel indachtich van al dat ghy mi beloest hebt
 om god en wils toch niet verghete En ist dat ghy
 ander vrouwe hebbe wilt dan my Geliefte soe heb ic
 liever hier in mijn leue te late dan langher te le-
 uen staet in doot mijn doot is v verghete

Ouwe andwaerde iason als vander bruloch
 die hier in bel begonten is in dit den go-
 den belofte sal voldoen sin alst gheordneet is
 met treghenstaende eenighe belofte tussche v.
 en in also medea hoerde dese woerden sekte in
 ter aerden van flaute segghende ha mijn eenich
 en vperste goet soe seldn dan menedich en ver-
 zhorre wesen Geliefte vrouwe seyde iason behou-
 den uwe eere in en sal wat ic heb in teghens
 v ghequeten van al dat ghy mi beloest hebt en ic
 v wat ic heb v ghebrocht in mijn lande en heb
 v daer eerlic ghetrouwet En heb v sint ghetrou-
 ghelkeest mit stuc handen hulcke tot in de doot
 van mijn oom pelous daer bin v als ghy wel weet
 een quaet fuyt ghedaten wort nochtans in en
 wil niet dat ghy bin my bestraemt zint van dat
 gheleden is in laet daer staen maer weet dat ic
 liever heb te leue in eere en achtzuelighe de weer-
 ke en manere der edelheit dat ic in langher
 hielde in v gheselschap dese dinghe seg ic v
 om waerit zacht dat ic in niet bin v hielde
 en dat van v gheen goden iustien ghedaten

van .XXXIJ. jaeren, als ghij wel¹ weet?² Hay, Jason, zeer edel, vroem ridder, ic weet wel, ghij sijt daer of wel indachtich van al dat ghij mi beloeft hebt.³ Om god, en wils toch niet vergheten!⁴ Ende ist dat ghij ander vrouw[e]⁵ hebben wilt dan mi, seker, soe heb ic liever hier nu mijn leven te laten dan langher te leven.⁶ Slaet mi doot!⁷ Mijn doot is u vergheven.”⁸

V Rouwe,”⁹ andwoerde Jason, “als vander brulocht die hier nu begonnen is, in dient den goden belieft, [die]¹⁰ sal voldaeen sijn alst gheordineert is, niet theghenstaende eenighe beloften tusschen u ende mi.”¹¹

Als Medea hoerde dese woerden, storte zij ter aerden van flauten, segghende: “Ha, mijn eenich ende upperste goet, soe seldij dan menedich¹² ende verzworen wesen!”¹³

“Seker, vrouwe,” seyde Jason, “behouden uwer eeren,¹⁴ ic en sal, want ic heb mi teghens u ghequeten van al dat [ic u beloeft heb],¹⁵ want ic heb u ghebrocht in mijn landen ende heb u daer eerlic ghetrouwet, ende heb u sint ghetrou gheweest int stuc vanden hijlicke

1. Hs.: wel wel (dittografie)

2. ¶ Est ce le guerdon que le attendoie apres ce que Iay reduit par si grant labour et traueil monseigneur le roy vostre pere de son ancien aage en la Iennesse de .xxxii. ans comme bien sauez /

3. ¶ Ha a Iason tresnoble et vaillant cheualier le vous tien assez records de tout ce que promis mauez

4. pour dieu ne le vueilliez mettre en oubly /

5. Hs.: vrouwen

6. ¶ Et sil est ainsi que autre dame de moy vueilliez auoir / ¶ Certes Iayme trop mieulx de orendroit perdre la vie que plus longuement viure /

7. occiez moy /

8. ma mort vous soit pardonnee.

9. Hs.: Trouwe — **Bellaert [1485]**, fol. k1va: **URouwe**

10. Ontbreekt in hs.

11. [Gr 141v] [P 18.3] **D**Ame respondi lors Iason quant au regard des nopces orendroit commencees se aux dieux plaist elles seront parfaittes comme en est ordonne non obstant quelque promesse quil y ait eue entre vous et moy.

12. menedich: meinedig

13. [115v] Quant medee ot entendu celle responce elle fondy par terre toute pasmee disant / Ha a mon seul et souuerain bien donques serez vous pariure.

14. behouden uwer eeren: met alle respect

15. Hs.: van al dat ghij mi beloeft hebt ende ic v

en waer men mocht segghē dat ir fruldich wate
dier vreeselikeit moort daer nae zint dier tlicke
edele maichden peld doot pelcus dorh terē ghe
uolcht is En om dese en andere vrede zachte
die ghen ghedaē hebt sal ir houde Er dat ir ghe
seit heb En ir macht en behoert ooc mit teeren
te doen min te daer me belstante ende onder
houdende de gheboden onser wet

Als medea verstaen had alle de wille ende me
ninghe vā iason was zins vande boete droe
uch en van dier verthome noch was zins noch
meer Ende began mit dese woede te veeue ende
sichte mit dieper harte dat het sichten dat vut
haer tlicke stoen oghe liepē tlicke fontaine dit
met teghenstaende als in laghe vut den gronde
hatter harte ghesucht had repluceerde in vpe
andwoede van iason hay heer riddet ir belcme
in dat het vā ouer laghe te boete vofien is dat
ir moet vofen de ongheluckichste vrou vander
vortelt Alst is dat ir eenichsme consent of raet
ghegheue heb vander doot der onghelucke pelc
dat is ghebeest doer de groete trou ende lieft die
ir ghehad heb in u om v te vrelie vā dat in
v mit sine valsthe rade sende in rotros om te
vinnen dat staep mit den edele vlicke veteude
dat het een onmoghelike zachte was ymermeer
vā daer te lieue sonder vā daer verflome te v
sen en had ghedaen min voersumheit En als
ir alle dese dinghe ghedaen heb ter goeder mee
ninghe en omb gratie te verughe ghen wilt in

tot in de doot van min oom Peleus, daer bij u, als ghij wel weet, een quaet fayt ghedaen wort.¹ Nochtans ic en wil niet dat ghij bij mi bescaemt zijt van dat gheleden is.² Ic laet daer staen.³ Maer weet dat ic liever heb te leven in eeren ende achtervolghen de weercken ende manieren der edelheit [dan]⁴ dat ic mi langher hielde in u gheselscape.⁵ Dese dinghen seg ic u om, waert zaecke dat ic mi meer bij u hielde ende dat van u gheen goeden justicij ghedaen [140v] en waer, men mocht segghen dat ic sculdich waer dier vreeselicker moort, daer nae zint dier twee edelre maechden doot, Peleus dochteren, ghevolcht is.⁶ Ende om dese ende andere wreede zaecken die ghij ghedaen hebt, sal ic houden dat ic gheseit heb.⁷ Ende ic macht ende behoert ooc mit eeren te doen, mijn eer daer me⁸ bewarende ende onderhoudende de gheboden onser wet.”⁹

A ls Medea verstaen had alle de wille ende meninghe van Jason, was zis vande voeren droevich ende van druc verwonnen, noch¹⁰ was zis noch meer, ende began mit dese woerden te weenen ende suchten mit dieper harten dat het scheen dat uuyt haer twee scoen oghen

1. Certes dame respondy Iason sauue vostre honneur lay acquitte par deuers vous tout ce que promis vous auoie Car le vous ay amenee en mon pays et sollempnellement vous ay espousee / et depuis ce Iour le vous ay este loyal en mariage Iusques a la mort de mon oncle peleus ou comme vous sauez a par vous este *commise* vne trop grande faulte /

2. Non obstant ce qui est passe touteffois le nentens point que par moy vous soyez scandalizee /

3. Toevoeging van de vertaler.

4. Ontbreekt in hs. — **Bellaert [1485]**, fol. k1vb: dan ic mi langher hielde

5. Mais sachiez que le ayme trop mieulx viure en honneur et ensuiuir les termes et oeuvres de noblesse que de *plus* me tenir en vostre compaignie /

6. le vous diz ces choses pour tant que ce plus my tenoye et de vous nestoit faite bonne Iustice len pourroit dire que le seroie coupable du tant cruel meurdre dont puis est ensuiuy la mort des deux tant nobles pucelles filles de pelleus /

7. Et pour ceste cause et autres cruelles par vous commises le tendray ce que le *vous* ay dit /

8. me: mede

9. Et si le puis et doiz ainsi faire licitement en gardant mon honneur et les termes et commandemens de nostre loy.

10. noch: nu

m̄ vā als laten en versterke waer b̄n ir v̄n segghe
 mach dat ir de ongheluckichste creatuer b̄n onder
 firmament in tabularie **O**ch mijn waerde v̄riet ia
 son sal ir anders gheen loen hebbe vā alle mijn ver
Allet mijn vrou andwoerde iason **D**itēten
 ghn hebt meer verdient maer sulde misdaet
 sulde loen wat al v̄. dersel vā al ulbe misdade en
 moghe u met onschuldighē doetter toe dat ghn
 moerht maer gart ghn ende v̄. knude in eenighe
 v̄reende landen soe sulde v̄. selfs een profuit
 doen **M**ijn waerde heer andwoerde medea nat dat
 het v̄. wil is dat ir soe doe het moet oer wel den
 mine wesen dus ulbe goedebeliefe in alre ghe
 datn maer ymer te muste om in een luttel te ver
 blide b̄n ulber gracie soe sulde in soe veel hoef
 sheit doen dat ir hiet ghelogeit sal wesen tot
 morghe v̄p dat ir sien mach de fecste vader brulorht
En ist gaete dat ghn in dat roseteere vult ir be
 loue v̄. dat ir morghe p̄ te middaghe doe de leeste
 vā u sal doen sien opelic een dat meest wonder
 dat ye in de brulorht vā teus romus dorhter of
 ander hoghe p̄nche ghesien was en dan sal ir
Als iason verstaē had de begheer **O**verh gien
 te vā medea met pensende dat in anders
 dan alle goet boer had en oer om vā haer quite
 te wesen oerloefde h̄n haer begheer **E**nde dede
 haer leere daer binne een stouē ramer **E**nde als
 in de ramer was dede in haer twee ionck in
 de stat gaten logicien soe gheuelt als in haer
 selue dus alleen in de ramer vant beganse te

liepen twee fontaynen.¹ Dit niet teghenstaende, als zij langhe uuyt den gronde haerer harten ghesucht had, repliceerde zij up de andwoerde van Jason: “Hay, heer ridder, ic bekenne nu dat het van over langhe te voeren vorsien is dat ic moet wesen de ongheluckichste vrou vander weerelt.² Alst is dat ic eenichsins consent of raet ghegheven heb vander doot der onghetrauwe Peleus, dat is gheweest doer de groete trou ende lief die ic ghehad heb in u om u te wreken van dat hij u mit sijnen valsschen rade sende in Colcos om te winnen dat scaep mit den edelen vliese, wetende dat het een onmoghelicke zaeck was ymmermeer van daer te keeren sonder daer³ verslonnen te wesen, en had ghedaen mijn voersienicheit.⁴ Ende als ic alle dese dinghen ghedaen heb ter goeder meenighen ende om u gracij te vercrighen, ghij wilt mi [141r] nu van als laten ende versteken,⁵ waer bij ic vrij segghen mach dat ic de ongheluckichste creatuer bin onder tfirmament in tribulacien.⁶ Och, mijn waerde vrient Jason, sal ic anders gheen loen hebben van alle min verdienten?”⁷

S Eker, mijn vrou,” andwoerde Jason, “ghij hebt meer verdient, maer sulck misdaet, sulck loon, want al u decsel⁸ van al uwe misdaden

1. [Gr 142r] **Q**uant la belle medee ot entendu toute la volente et conclusion du preu Iason / Selle auoit par auant este dolente et outree de couroux encoires le fut elle plus / Car elle se prinst a plourer a ces motz et a souspirer du cuer si parfondement quil sembloit que de ses deux tant beaulx yeulx partist deux ruisseaux ou sourgons dune fontaine /

2. Ce non obstant apres plusieurs grans souspirs du cuer si parfondement elle replicqua a la responce de Iason et dist / Ha a sire cheualier le congnois orendroit quil est destine que le doye estre la plus Infortunee dame du monde

3. Hs.: van daer

4. [116r] Se Iay aucunement consenty ou conseillie la mort du desloyal peleus Ce a este pour la tresgrande et loyalle amour que Iay en vous vengier de ce que par son faulx conseil Il vous auoit enuoye en colcos faire la conqueste sur le noble veaurre dor sachant que cestoit vne chose Impossible den Iamais retourner sans y estre deuore et mort ce neust este ma pourueance

5. versteken: verstoten

6. tribulacien: kwellingen — Et quant Iay fait toutes ces choses a bonne Intencion et pour vostre grace acquerir vous me voulez orendroit de tous points relenquir et repudier / pourquoy le puis franchement dire que soubz le firmament na point de plus Infortunee creature de moy en toute tribulacion.

7. Ha a mon chier amy Iason ne auray le autre sallaire ne autre guerdon pour tous mes merites.

8. decsel: vergoelijkken

en moghen u niet onschuldeghen. ¹ Doetter toe dat ghij moecht, maer gaet ghij ende u kinderen in eenighe vreemde landen, ² soe suldij u selfs eer ende profijt doen.” ³

“Mijn waerde heer,” andwoerde Medea, “nae dat het u wil is dat ic soe doe, het moet oec wel den minen wesen. ⁴ Dus uwe goede beliefte zij altijd ghedaen. ⁵ Maer ymmer te minsten om mi een luttel te verblijden, bij uwer gracie soe suldi mi soe veel hoesscheit doen dat ic hier ghelogiert sal wesen tot morghen, up dat ic sien mach de feeste vander brulocht. ⁶ Ende ist zaeck dat ghij mi dat consenteeren wilt, ic belove u dat ic morghen te middaghe doer de liefde van u sal doen zien opelic een dat meeste wonder dat ye in de brulocht van eens conincs dochter of ander hoghe princhen ghesien was, ende dan sal ic wech gaen.” ⁷

Als Jason verstaen had de begheerte van Medea, niet peynsende dat zij anders dan alle goet voer had, ende oec om van haer quite te wesen, oerloefde hij haer begheeren ende dede haer leveren daer binnen een scoene camer. ⁸ Ende als zij in de camer was, dede zij haer twee joncfrouwen in de stat gaen logieren. ⁹

Zoe ghevielt als zij haer selven dus alleen in de camer vant, beganse

1. [Gr 142v] **C**ertes dame respondy Iason lors vous auez trop plus que deseruy de tel meffait tel louyer / Car la couerture du meffait par vous adueny ne vous en peult excuser

2. in eenighe vreemde landen: Jason adviseert haar om in vrijwillige ballingschap te gaan

3. faites du mieulx que vous pourrez [auecques] voz enfans [et] vous allez et vous retrayez en quelque contree si serez vostre prouffit et grant sens./.

4. Mon chier seigneur respondy lors medee / puis que cest vostre / plaisir que ainsi soit Il fault bien quil me plaise

5. si soit tousiours vostre bon plaisir fait /

6. atout le moins pour moy resiouyr vng petit vous me ferez de grace telle courtoisie que Je seray ycy logee Iusques a demain a celle fin que Je puisse veoir la sollempnite des nopces

7. Et se ainsi le me vullez accorder Je vous promets que demain au disner pour lamour de vous Je feray visiblement apparoir lune des grandes merueilles que len veist aduenir Iamais en nopces de fille de roy ne de grant prince.

8. [Gr 142v] [P 18.4] **Q**uant Iason ot entendu la requeste de la dame non pensant quelle pretendist fors a tout bien et aussi [116v] pour estre quitte delle lui accorda sa requeste et lui fist deliurer leans vne moult belle chambre /

9. Et lors que la dame fu en celle chambre elle enuoya a logier ses deux damoiselles en la ville /

studeert in veel vā haer cunste En alst quā ontitē
De middernacht dede zū haer wech in de lichte
voert En als zū weder quam brocht zū mit haer
veel dughē vā groeter heymelicheit Daer zū
of opstede vier vreseliche draerē Die zū te
santē knorste mit den statē in den sbinne vā
een treghē In desen sbinne leet zū desen nacht
in soe ghepassit mit iuloseit dat haer dorste
dat haer hart en al haer lich aem verbarrende
het ghebuerde smorghens als iason ghetrouthad
de stouē reusa En als hū ghesete was ter mael
fūt mit haer en den rommel mit meer ander
heere vrouwe en ionff vā den lande dat me
dea wort haer rante ghint houdende tusschen
de vier draelre haere ionsten goen in haer hā
de al naert En het haer alsoe gheleyde vā dese
draelre voer de tafle

Net is wel te ghelouē dat de rommel en iason
noet alle die daer watten zeer veelvondert
waere ende vermaert als zū medea vernamē in
dien punte romē in den zaelt tussche vier zoe vire
selute draelre Ende daer wasser veel die werch
hipe ende eenighe die bleue daer dautant wach
ende zūnde dat zū een iong lunt in haer hande
helt Als medea haer dus vant teghens iason ouer
nep zū vp hem dus iason iason du weeste dat
is dū wif bin en du laets mi om een ander
En is meen teghens dū mit misdalen te hebben
maer is heb dū luf ghebaet En du doeste mi
groet onghelue ende fraude Alhel dū comt vpt

te [141v] studeren in veel van haer cunsten.¹ Ende alst quam ontrent de middernacht, dede zij haer wech in de lucht voeren.² Ende als zij weder quam, brocht zij mit haer veel dinghen van groeter heymelicheit, daer zij of composeerde vier vreselicke draecken, die zij te samen knochte³ mit den staerten in den schijne van⁴ een kethene.⁵ In desen schijne leet⁶ z[ij]⁷ desen nacht, ja, soe ghepassijt mit jalosien dat haer docht dat haer hart ende al haer lichaem verbarrende.⁸

Het ghebuerde smorghens als Jason ghetrouwt had de scone Creusa, ende als hij gheseten was ter maeltijt mit haer ende den coninck mit meer ander heeren, vrouwen ende joncfrouwen van den lande, dat Medea uuyt haer camer ghing, [gheseten tusschen de vier draecken, houdende]⁹ haeren joncsten zoen in haer handen al naect, ende liet haer alsoe gheleyden van desen draeck[en]¹⁰ voer de tafele.¹¹

H Et is wel te gheloven dat de coninck ende Jason, oec alle die daer waeren, zeer verwondert waeren ende vervaert als zij Medea vernamen in dien punte comen in den zaele tusschen vier zoe

1. Si aduint que quant elle se trouua Illec seullette elle encommenca a estudier en plusieurs de ses sciences

2. Et quant vint enuiron la minuit elle se fist transporter en lair /

3. knochte: knoopte

4. in den schijne van: als

5. Si rapporta en sa chambre plente de besongnes moult secretes dont elle composa quatre grans et terribles dragons quelle noua ensemble par les que[u]es et en fist vne chayne — de vertaling “kethene” (ketting) is correct, maar de brontekst is corrupt. Bedoeld is een ‘chaiere’ (zetel), zoals ook staat in het hs. Gruuthuse, fol. 143r. De afbeelding in het hs. Gruuthuse, fol. 139v, geeft goed weer hoe men zich dit moet voorstellen. De miniatuur in ‘ons’ handschrift is niet conform de tekst.

6. In desen schijne leet zij: Aldus bracht zij ... door

7. Hs.: zijt

8. Elle passa en ce point la nuit voire tellement passionnee de la Ialousie damours quil lui estoit aduis que son cuer / et tout son corps fust tout esprins de feu et de flambe

9. Hs.: houdende tusschen de vier draecken haeren ioncsten zoen — de vertaling is defect omdat de brontekst defect is: hs. Gruuthuse, fol. 143r: “[...] medee party de sa chambre assise ou mylieu des quatre dragons tenant son filz maisne [...]”

10. Hs.: draeck

11. Si aduint lendemain quant Iason ot espousee la belle creusa et quil se trouua assiz au disner avecques elle et le roy pere de la dame et avecques les cheualiers dames et damoiselles du pays que medee party de sa chambre ou mylieu des quatre dragons tenant son filz maisne tout nud entre ses mains / Et en ce point se fist mener Iusques deuant la table ou estoit Iason.

verster onghetroubede ende boeschede dactstu een
 pilatr of zuste en zult wilstu bliue en wesen maer
 ir salder dn voere hoeden ist dat ir niet en misse
 va min ruste en ir belouedn dat dm ne wou
 bruyt reusa en de rommel haer vader en alle die
 hier binnē sijn sulle alle haer leue hier late son
 der dn alleen dus dan dm eyghin zoen die ir
 hier houde in min arm sal deerste wese die de
 feeste beghinne sal

Als de nu stroosteghe vrou dese woerde ghesent
 had nam zn luit dat zn houdende was abet
 zeer reeder was bn den tvee beentma en frute
 det mit nachte in tvee stude en waert al goe
 in de plattel va rason ende reusa Ende dit ghe
 faet ter stont de vier vreeseliche draetle ont
 deden haer hele vout spouende vier en venin
 soe zeer onsfenhe en veel dat alle de ghent die
 datr watre stome in groeter ketuicheit ende
 pme sonder alleen rason die va gheen venin
 lesel hebbe en morbt ter rason bat bloet
 vaden stene ghe meghet mit bloet zeer dat hy
 mede ghesaluet was als hier boer wel verclart
 is daer me spreert hoe hy tulies wan

Dus als de vrome rader rason sach dit id
 ghe luit dus dmevsthele ghe doot en
 voort noch in sijn teghen boerdicheit sterven
 in groeter elende sijn vout reusa de rommel
 en de romghinne heen rader vrouwe en rouwe
 en andere hy der toentime en soete va medea
 was hy soe verbonne in grasape en toerne

vreeselicke draecken.¹ Ende daer wasser veel die wech liepen, ende eenighe² die bleven daer daventuer wachtende,³ ziende dat zij een jong kint in haer handen hielt.⁴

Als Medea haer dus vant teghens Jason over, riep zij up hem dus: “Jason, Jason, du weeste dat ic dijn wijf bin, en[de] du laets mi om een ander, ende ic meen teghens dij niet misdaen te hebben, maer ic heb din lijf ghebaet,⁵ ende du doetste mi groet onghelijc⁶ ende scande, twelc dij comt uuyt [142r] rechter onghetrouhede ende boeshede, daerstu een pilaer⁷ of zijste, ende zulc wiltu bliven en[de] wesen, maer ic salder dij voeren⁸ hoeden, ist dat ic niet en misse van mijn cunsten, ende ic belove dij dat dijn nyeu bruyt Creusa ende de coninck, haer vader, ende alle die hier binnen sijn, sullen alle haer leven hier laten, sonder dij alleen!⁹ Dus dan dijn eyghin zoen, die ic hier houde in mijn arm, sal deerste wesen die de feeste beghinnen sal.”¹⁰

Als de mistroosteghe vrou dese woerden gheseit had, nam zij [t]kint¹¹ dat zij houdende was, twelc zeer teeder was, bij den twee beenkins ende scuerdet mit crachte in twee stucken en[de] warpt alzoe

1. [Gr 143r] [P 18.5] **C**ertes Il est de legier a croire que le Roy et Iason Aussi tous ceulx et celles qui la estoient. furent moult esbahis et espoentez quant Ilz apperceurent medee en tel arroy entrer en la salle. seant entre les quatre dragons si terribles a regarder par semblant que plus ne pouoient /

2. eenighe: enige (jonkvrouwen)

3. daventuer wachtende: nieuwsgierig naar wat er zou gebeuren

4. et en y ot plusieurs qui senfuirent et les autres damoiselles en attendirent ladventure voyans quelle tenoit entre ses mains le Ienne enfant /

5. din lijf ghebaet: jouw leven gered

6. onghelijc: (groot) onrecht

7. pilaer: toppunt

8. voeren: voor

9. Mais quant medee se trouua en ce point alendroit de Iason elle lui escria en telle maniere / Iason Iason tu scez que Je suis ta femme / Tu me laisses pour vne autre / et si ne tiens auoir rien mesprins *par* deuers toy / aincois te ay sauue la vie / et tu me fais grant [117r] tort et grant blasme si te procede de toute desloyaulte et de toute mauuaistie dont tu es comble et tel veulz tu estre et demourer / mais Je ten garderay se Je ne faultz a mes attaintes Car Je te promets que ta nouvelle espousee Creusa et le roy ton pere et tous ceulx qui ceans sont en perdront la vie reserue toy

10. Et par consequent ton propre filz que Je tiens entre mes propres bras sera le premier qui encommencera la feste.

11. Hs.: kint — **Bellaert [1485]**, fol. k2va: tkint

Dat hinc mit mir en morbe hi en had puce dul en
rasende ghebreest doe stont hi vpbander tafelen
al verflaght roupende vpb medea en sende die seer
quade toetruesse vernolt mit alle boesheide seker het
is al te groete snide dat de aerde v. dracht ghin hebt
mit v. selske hande v. properlynt ghemoot en het
munt **E**n mit groeter toetruesse hebde hier doen ster
uen luttelke soe veel pynthe heer vrouwe ende
rouff en edeluyghē die hier vergadet waeren in
eer te doen die du nochtaut noot en misdeden
ha lachen wat vreeselicheit vreesheit by du ghe
daty **H**eter ghin en hebt gheender vrouwe hart
maer vā een dier dat alle natuere verflint
of vā een vran sonder ghenade hay seer verkeet
en selle hart wat hebstu doet din groete vrees
heit bedruē wat sal ir voedan hene nae dit
groete quact dat mi ghebuert is waerstu een
man als du een wuf biste velvenne en alle
quaetheit ir soude sonder letten waerde nimen
vā de seer misdact maer om datstu een wuf biste
en salt mi niet ghesien dat ir min hant gheue
sal om du te rasten anghesien dat gheen
edel man sin hant vpb een wuf slaet hi en
verhest sin eer en mit reden

Als medea verstaen had de berachē vā
haer heer iason andwoede in hem
alduē **H**eter min hant vriet vreet voerwaer
dat ir hant zu al de weerd stene dan dat ir
wist dat ghin mit eenichgherande vrou ghe

in de platteel¹ van Jason ende Creusa.² Ende dit ghesciet, ter stont de vier vreeselicke draecken ontdeden haer kele, uuyt spuyende vier ende venijn soe zeer ontsienlic ende veel dat alle de ghene die daer waeren, storven in groeter ketivicheit ende pijnen, sonder alleen Jason, die van gheen venijn letsel hebben en mocht ter causen vant bloet van den stiere ghemenghet mit poer, daer hij mede ghesalvet was, als hier voer wel verclaert is, daer men spreekt hoe hij tvlies wan.³

D Us als de vrome ridder Jason sach dit jonghe kint dus onmeynsschelic⁴ ghedoot, ende voort noch in sijn teghenwoerdicheit sterven in groeter elenden sijn wijf Creusa, de coninck ende de conighinne, heeren, ridderen, vrouwen ende joncfrouwen ende andere bij der toevernien ende soerten⁵ van Medea, was hij soe verwonnen in gramscape ende toerne [142v] dat hijs niet meer en mocht, hij en had puer dul ende rasende gheweest.⁶

Doe stont hij up vander tafelen al verslaghen, roupende up Medea, ende seyde: “Ach, zeer quade toeveresse, vervolt mit alle boesheden, seker, het is al te groete scade dat de aerde u draecht.⁷ Ghij hebt mit u selfs handen u proper kint ghemoort, ende het mijne!⁸ Ende mit groeter toeverien hebdi hier doen sterven ketivelic soe veel princhen,

1. platteel: de schotel/schaal, waarin het eten opgediend wordt

2. [Gr 143v] **Q**uant la desolee dame ot dit ces parolles / elle tenant le Ienne enfant qui moult estoit tendre le prinst par les deux Iambes et a la force de ses deux bras le deschira et mist en deux pieces / et en ce point les Ietta ou plat de creusa et de Iason /

3. et a tant les quatre terribles dragons surquoy elle estoit ouurirent les gueulles en desgorgant feu et venin tant et si treshorriblement que tous ceulx et celles qui la estoient moururent en grant miserablete et tourment reserue Iason qui ne pouoit receuoir aucun grief pour nul venin a cause du sang de toreau mesmes dont avecques les cendres mesle ensemble Il auoit este oingt *comme* ci dessus est bien au long contenu ou chappitre faisant mencion de la conqueste du noble et riche veaurre dor.

4. onmeynsschelic: tegennatuurlijk, want door zijn eigen moeder

5. soerten: bezweringen

6. [Gr 143v] [P 18.6] **L**Ors donques que le preu Iason apperceut le Ienne enfant ainsi Inhumainement occis / puis apres veyt en sa presence mourir a douleur et misere sa dame creusa. le roy. la royne. ses barons. cheualiers. dames et damoiselles. escuiers et autres par les sors et enchantemens de medee Il fu tellement outre de ayr et de courroux que *plus* nen pouoit se Il ne forsenoit /

7. Adont Il se leua de la table tout confus et escria sur medee disant / Ha a tresmauuaise enchanteresse remplye de tous maulx / Certes cest trop *grant* dommaige que la terre vous soustient

8. vous auez a voz deux [117v] mains murdry vostre propre filz et le mien

heeren, vrouwen ende joncfrouwen ende edelinghen die hier vergadert waeren mi eer te doen, die dij nochtans noyt en misdeden.¹ Ha lachen, wat vreeselicker wreetheit bij dij ghedaen!² Seker, ghij en hebt gheender vrouwen hart, maer van een dier dat alle creatueren verslint, of van een tyran sonder ghenade.³ Hay, seer verkeert ende felle hart, wat hebstu doer dijn groete wreetheit bedreven!?⁴ Waer sal ic voerdan⁵ henen nae dit groete quaet dat mi ghebuert is?⁶ Waerstu een man als du een wijf biste, vol venijns ende alle quaetheit, ic soude sonder letten wraeck nemen van deser misdaet.⁷ Maer om datstu een wijf biste, en salt mi niet ghescien dat ic mijn hant gheven sal om dij te castien, anghescien dat gheen edel man sijn hant up een wijf slaet,⁸ hij en verliest sijn eer ende mit reden.”⁹

Als Medea verstaen had de beclachten van haer heer Jason, andwoerde zij hem aldus: “Seker, mijn lieve vrient, weet voerwaer dat ic liever zie al de weerelt sterven dan dat ic wist dat ghij mit eenichgherande vrou ghe-[143r]selschap had dan mit mi.¹⁰ Ghij weet hoe ic mi daer toe ghedaen heb als u vander doot te bescheermen, daer menich vroem ridder te voeren sijn lijf verloren had.¹¹ Oec weet ghij

1. et puis par vos enchantemens faulz et desraisonnables vous auez yci fait mourir a doulleur et si miserablement tant de haulx princes de vaillans cheualiers. de dames et de damoiselles et de gentilz escuiers ycy assemblez pour moy faire honneur et compaignie / lesquelz touteffois ne te auoient Iamais riens meffait /

2. Ha a quelle horrible cruaulte par vous commise

3. Certes vous ne auez point couraige de femme humaine. Aincois de animal deuorant toutes creatures ou de cruel tirant sans pitie /

4. Ha a tresperuers et felon couraige que as tu fait par ta cruaulte /

5. voerdan: voortaan

6. Que doy Ie desormais deuenir apres vng tel mal aduenu /

7. Se tu fuses homme comme tu es femme peruerse et comblee de tous maulx sans plus attendre Ie prendroie vengeance de ce meffait /

8. slaet: slaan kan zowel ‘slaan’ als ‘doodslaan’ betekenen.

9. mais pour tant que tu es femme Ia ne mauendra que ma main semploie sur ton corps chastoyer considerant que noble homme qui par couroulx met sa main sur femme pert son honneur et a bonne cause

10. [Gr 144r] **Q**uant la dame ot entendu la complainte de son seigneur Iason elle lui respondy et dist en telle maniere / Certes mon chier amy sachiez de vray que Ie ayme mieulx tout le monde veoir mourir que Ie sceusse que vous eussiez habitacion auecques autre femme que moy /

11. vous sauez comment Ie me suis employee a vous preseruer du dangier de mort. et ou maint cheualier vaillant ont parcideuant laisse la vie

sel frap had dan mit mi ghn weet hoe ic in daer
 toe ghedaen heb als v vander doot te beschicme
 daer mit mi broen rader te voere sin luf verlore
 had Ier weet ghn wat eer ghn verrechhe hebt
 tot eebighen daghe by minne toedoen En dit heb
 ic al goet Willus ghedaen behoudelic dat ghn
 minn ma al v leue wesen soude En ic veruicem
 nu dat ghn mi van als late Vult om een ander
 die va alle staten minn minde is alusiet in wat
 last ghn mit ulher foute valle moris Iut Wel
 toe dat de belofte mi by v ghedaen Wel va v ghe
 houden zn of anders de waerhe vande goden sal
 v pminen daer an en wilt mit Abifete

Doe iason verstaen had dat hi gheset is was
 hi te voere ghestoet hi was nu veel inder
 sonder ghelue soe dat hi een woet mit and hwa
 den en morst en ghing vander zacl en medea
 ghing va daer mit de vier dralicy Doer de stat
 va rhornthen romu perende mit vrenny wusen
 linderen alle diese ghe moette haer ioness volch
 den haer va vatte En alle dander fruden haer
 sonder die tvee die wel zaghe dat het qualis
 ghenacit was als zuse zoe gaten zaghe Ter
 ston als de onghelue hde iason wort de zacl
 was en hi medea va daer sach gaten tye hi
 eenighe die der glaghe ontromt waere En gung
 besien den romu zyn dorhter ricusa en veel
 ander die doot onder de tafelen laghen En wort
 doer de zacl al om dwelt zeer dechic te sien

© British Library Board, Ms. BL add. 10290, fol. 143 recto

wat eer ghij vercreghen hebt tot eevighen¹ daghen bij mijnen toedoen.² Ende dit heb ic al goetwillich ghedaen behoudelic³ dat ghij mijn man al u leven wesen soudt.⁴ Ende ic verneem nu dat ghij mi van als laten wilt om een ander, die van alle staten mijn mijnde⁵ is.⁶ Aensiet in wat last ghij mit uwer faute vallen moch!⁷ Siet wel toe dat de belofte mi bij u ghedaen, wel van u ghehouden zij, of anders de wraeck vanden goden sal u puniren.⁸ Daer an en wilt niet twifelen!”⁹

D Oe Jason verstaen had dat gheseit is, was hij te voeren ghestoert, hij was nu veel meer, sonder ghelijc, soe dat hij een woert niet andwoerden en mocht, ende ghing vander zaele.¹⁰ Ende Medea ghing van daer mit de vier draken doer de stat van Chorinthen, corrumperende mit venijn wijf ende kinderen, alle diese ghemoette.¹¹ Haer joncfrouwen volchden haer van varren, ende alle dander¹² scuden¹³ haer, sonder die twee, die wel zaghen dat het qualic ghemaect was, als¹⁴ zijse zoe gaen zaghen.¹⁵

1. eevighen: eeuwige

2. Aussi vous sauez quel honneur par mon fait vous auez perpetuellement acquis

3. behoudelic: op voorwaarde

4. Et tout ce ay Je volentiers fait moyenant que seriez mon mary et espoux toute vostre vie /

5. mijnde: mindere — **Bellaert [1485]**, fol. k3ra: minder

6. et maintenant le appercoiz que de tous points vous me vullez habandonner pour vne autre en tous estas moindre de moy /

7. Considerez en quel peril vous pourriez par vostre grant faulte encheoir.

8. gardez que la promesse qui par vous ma este faite me tenez ou [118r] autrement sachiez que la vengeance des dieux vous pugnira

9. Deze zin is een toevoeging van de vertaler.

10. [Gr 144v] [P 18.7] **L**Ors que Iason ot entendu ce que dit est se par auant Il estoit trouble encores le fut Il plus sans comparoison / Et tellement quil neust peu vng tout seul mot respondre aincois parti de la salle /

11. et medee a tout ses quatre dragons sen issi et sen ala parmy la cite de corinte Infectant femmes et enfans au long de son chemin /

12. dander: de andere mensen

13. scuden: schuwden

14. De vertaling is correct, maar de brontekst corrupt: hs. Gruuthuse leest in overeenstemming met de autograaf “pour quy” (voor wie) in plaats van “pourquoy” — de zin zou dus geluid moeten hebben: [...] dat het slecht met haar ging, toen zij haar zo zagen (weg)gaan.

15. Ses damoiselles la suiurent et allerent apres et tout le monde labandonna fors elles qui bien sauoient que la chose alloit mal pourquoy tant estrangement sen alloit /

Ter stont als de onghuechde Jason uuyt de zale was ende hij Medea van daer sach gaen, riep hij eenighe die der plaghen ontcomen waeren, ende ging besien den coninck, zijn dochter Creusa en[de] veel ander die doot onder de tafelen laghen, ende voort doer de zael al om, dwelc zeer deerlic te sien [143v] was, want zij waeren tmeeste deel vant tfenin dat zij ontfanghen¹ hadden [...],² upgheblasen als tonnen.³ Daer mocht men toe⁴ zien ende doer al de stat een wonderlic druc.⁵ Elc began te screyen ende krijten, wringhende zijn handen ende crabbende zijn aensichte, treckende sijn haer, ende sochten dus haer vrienden ende maghen, die zij mit pijnen⁶ bekennen mochten, zoe mismaect vonden zijze vant tvenijn datse upgheblasen had.⁷ Elc dede de zijne ter aerden.⁸ Ende Jason dede den coninck, de conighinne end Creusa, sijn bruyt, oec aerden,⁹ costelic ende chierlic alst betaemde nae haer staet, ende hij toefde daer soe langhe tot dat de uuytvaerden al ghedaen waeren nae de costume die sij in dat landt hielden na de wet die men doe plach.¹⁰ Doe ghing hij van Chorinten soe mishoecht

1. ontfanghen: ingeademd

2. Hier ontbreekt de vertaling van: “par les conduits du nez et de la bouche” (via hun neus en mond)

3. Incontinent que le desole Iason fu hors de la salle et quil en vey medee partir / Il appella aucuns de ceulx qui estoient eschappez de celle pestilence / Et les mena veoir le roy / sa fille creusa et plente dautres qui se gisoient mors entre les tables / sur les bancs / par terre et autrement Sy estoit vne moult pitoyable chose a regarder Car la plus part estoient par le venin quilz auoient receu par les conduits du nez et de la bouche enflez et gros comme tonneaulx /

4. toe: doe (toen)

5. Adont fu Illec et *par* toute la cite fait vng merueilleux dueil /

6. mit pijnen: amper

7. chascun encommenca de esprendre larmes et getter moult de pitoyables cris en detordant leurs poings / esgratinant leurs faces et esrachant leurs cheuelures / Et en ce faisant vngs et autres pouquirent apres leurs parens et amis que a grant paine Ilz reconnoissoient tellement les trouuoient deffigurez par le venin qui ainsi les auoit enfflez /

8. et *quant* Ilz les eurent chascun tirez apart Ilz les firent enseuelir treshonorablement selon leur estat / — onduidelijk is waarom de vertaler hier afweek van zijn brontekst.

9. Hs.: siin bruyt was oec aerden

10. et mesmement le roy et la royne et la belle creusa leur fille furent mis en terre comme a leur estat appartenoit Iason fu present a toutes ces besongnes faire et acheuer / Et de fait y seiourna Iusques a ce que les prieres et serimonies furent acomplies selon la loy et coustume de [118v] ce temps /

dat hijs niet meer en mocht. ¹ Hoe het was, Jason ² aldus rijdende van weghe te weghe, als nu hier als nu daer, peysende up de wonderlicke aventueren die hij ghehad had, ende sonderling up de groete onmeynsschelicheit ende boesheit die hij Medea had zien doen mit haer toeverie, dus sloet hij in hem selven soe langhe te dwalen tot dat hij eenich aventuer vonde, ende trooste dus hem selven soe hij best conde nae zijn ongheluc dat hij ghehad had. ³

1. Puis se parti de corinte et se mist a la voye / mais tant estoit desconforte et dollent en couraige que plus nen pouoit

2. Hs.: hii iason

3. Au fort en cheuachant puis a lun lez / puis a lautre pensant aux merueilles et aduentures quil auoit eues et sur toutes autres choses aux grandes Inhumanitez et cruaultez quil auoit veues *commettre* a medee par ses enchantemens / et en autre maniere Il delibera derrer tant quil troueroit quelque aduenture Et se reconforta au mieulx quil peut selon la mesaduenture.

Was wanten waer tmeeste deel van tferm dat
en ontfanghen hadden vpgheblasen als to
nen dat mocht men toe zien en doer al de stat
een wonderlic dinc. **E**lc began te spreken ende
anten vringhende zyn hande en riabbedezyn
aensichte terlende sin haer ende sochten dus
haer vruuden ende maghen die en mit pme
bekennen mochte zoefusmaect vonden zynze vat
Aemij datse vpgheblasen had. **E**lc dede de zune
ter aelden. **E**nde wison dede den rommle de
mghnue end aensa sin bruyt was oer aelde
rostell en rhuur alst betaemde nae haer staet
En in toefde daer soe laghe tot dat de vorl
varden al ghedaten waeren nae de rosmue
die in m dat landt hielden nae de wet die nu
doe plaech doe ghing hi va rhorntē soe nuf
hoerht dat hns met met en mocht hoe het
was hi wison aldus endende va weghe te we
ghe als nu hier als in daer persende vp de
wonderliche auentueren die hi ghehad had en
sonderling vp de groete dincrustelicheit en
boesheit die hi medea had ziten doer mit haer
toenore dus sloet hi in hē selue soe laghe te
dwalē tot dat hi te nuch auentur vande. **E**n trooste
dus hē selue soe hi best roudē nae zyn onghet
lut dat hi ghehad had

Hoe wison mit de rommle troude. **E**n
hoe hi bespnt van terlende nae trouen
va p m riddere die hi alle verlae